

Европейски съд по правата на човека

Перна срещу Италия

(Perna v. Italy)

Жалба № 48898/99

Решение от 6 май 2003 г. на Голямото отделение на Съда

(резюме)*

Чл. 6, т. 1: справедлив процес при наличие на наказателно обвинение; **чл. 6, т. 3, б. „d“:** равнопоставеност на страните в наказателния процес при разпит на свидетели; **чл. 10:** свобода на словото

Допустимостта на доказателствата подлежи на уреждане от националното законодателство. Задачата на Съда не е да се произнесе дали съдилищата правилно са приели или са отказали да приемат определено доказателство, а да установи дали производството като цяло, включително и начинът на събиране на доказателствата, са били справедливи.

Пресата играе важна роля в демократичното общество. Въпреки че тя не трябва да преминава определени граници, по-конкретно с оглед на защитата на репутацията и правата на другите или за предотвратяване разкриването на конфиденциална информация, ролята ѝ в крайна сметка е да съобщава – по начин, съвместим с нейните задължения и отговорности – информация и идеи по всякакви въпроси от обществен интерес, включително и във връзка с правосъдието. Обществото също така има право да ги узнае. В противен случай пресата не би била в състояние да изпълнява първостепенната си роля на “обществен страж”.

Фактите по делото

Жалбоподателят е журналист. На 21.11.1993 г. той публикувал в италиански всекидневник статия за г-н Казели, по онова време главен прокурор на Палермо. В статията си жалбоподателят иронизирал биографията и личността на прокурора Казели и близостта му с комунистическата партия във връзка с образуването от последния наказателно производство срещу известния държавник Дж. Андреоти по обвинения за подпомагане на мафията.

През март 1994 г., по тѣжба на г-н Казели, жалбоподателят бил обвинен в клевета чрез пресата срещу длъжностно лице във връзка с изпълнение на задълженията му.

По време на процеса защитата поискала от съда да приеме като доказателства две статии относно професионалните отношения на г-н Казели с информатора Бускета, когото жалбоподателят споменавал в статията си, а също и да изслуша тѣжителя. Съдът отхвърлил исканията, като приел, че въпросните документи не са относими към предмета на производството за клевета и че няма

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

причина да изслушва г-н Казели предвид тона на написаната от жалбоподателя статия.

Управителят на вестника и жалбоподателят били осъдени да заплатят парични глоби, обезщетение за вреди и разноски и съдебните разходи. Съдът разпоредил и публикуване на присъдата във вестника. Приел, че по своето естество статията е явно клеветническа, тъй като текстът изключвал вероятността г-н Казели да се придържа към моралните си задължения на магистрат и отричал той да притежава качествата безпристрастност, независимост и обективност.

Г-н Перна обжалвал. Като се позовавал на свободата на пресата, той поддържал, че твърденията му за политическите убеждения на г-н Казели са истина и че той действително е използвал помощта на информатора Бускета в производството срещу Андреоти и му е плащал парични суми от името на държавата. Твърдял, че целта му е била не да напише биография на Казели, а да изрази критични оценки по метафоричен и убедителен начин. Тези критични оценки се основавали на политическата активност на г-н Казели, която била факт. Поискал разпит на журналистите г-н Вертоне и г-н Ферара и на близки до комунистическата партия политици, както и изслушване на тъжителя. Поискал също така да бъдат приети като доказателства две новопубликувани статии, цитиращи изявления на г-н Вертоне и г-н Ферара, че г-н Казели “само дете не е станал член на [комунистическата] партия” и че бил “силно политизиран”. Съдът отхвърлил доказателствените искания като неотнормирани към делото.

През октомври 1997 г. Апелативният съд на Милано отхвърлил жалбата, като приел, че някои от твърденията на жалбоподателя, макар и погрешно характеризирани от последния като оценки или мнения, приписвали определено поведение на г-н Казели по един крайно клеветнически и неоправдан начин, без опит за предварителна проверка на фактите. Статията не съдържала изразени мнения, а непроверени фактически твърдения, изложени по обиден начин. Умисълът на жалбоподателя да подрони репутацията на г-н Казели ясно личал от съдържанието на цялата статия, в която прокурорът бил “постоянно и иронично охулян”.

През октомври 1998 г. Касационният съд потвърдил решението на апелативния съд, като приел, че то е правилно както по същество, така и от процесуална гледна точка.

Резюме на решението на Европейския съд

I. Относно обхвата на предмета на делото

21-22. В искането си за разглеждане на делото от Голямото отделение правителството твърди, че оспорваното решение на Съда от 25.07.2001 г. е влязло в сила в частта му относно оплакването по чл. 6, т. 1 и т. 3, б. “d”, поради което последното не е предмет на настоящото производство. Жалбоподателят възразява и иска от Съда да приеме, че са налице нарушения на чл. 10 и на чл. 6.

23-24. Съдът не възприема тезата на правителството. Редакцията на чл. 43 от Конвенцията ясно показва, че макар и съществуването на “сериозен въпрос, свързан с тълкуването или прилагането на Конвенцията или на протоколите към нея, или сериозен проблем с общозначим характер” (т. 2) да е предварително условие за приемането на молбата, последицата от него е, че цялото “дело” се отнася до Голямото отделение, което се произнася с ново решение (т. 3).

Юрисдикцията на Голямото отделение е ограничена единствено от решението на отделението по допустимостта на жалбата.

II. Относно твърдяното нарушение на чл. 6, т. 1 и т. 3, б. "d" от Конвенцията

25. Жалбоподателят твърди, че правото му на справедлив процес е било нарушено поради отказа на италианските съдилища да допуснат исканите от него доказателства, включително и изслушване на тъжителя в условията на състезателно производство.

26. Правителството подчертава, че въпросът за допустимостта на доказателствата е от компетентността на националните съдилища и че вината на жалбоподателя е била потвърдена от три съдебни инстанции, събрали доказателствата в условията на състезателно производство. Съдилищата преценили, че исканите от жалбоподателя доказателства са неотнормими към наказателния процес, и отказът не противоречал на чл. 6. Като се позовава на установената практика на Съда, правителството отбелязва, че страните не разполагат с неограничено право да искат разпит на свидетели и че жалбоподателят не е доказал, че исканите от него разпити са били необходими за установяването на фактите.

27. Жалбоподателят възразява, че му е било отказано най-елементарно право – да поиска тъжителят да отговори под клетва дали фактите, критикувани в статията, отговарят на истината. Нещо повече – отказано му било да представи каквито и да било доказателства. Не било ясно как съдилищата са могли да приемат за неотнормими свидетелските показания относно политическата активност на тъжителя в момент, когато той вече бил встъпил в магистратска длъжност, при положение, че именно това му поведение било в основата на изразените съмнения относно неговата независимост.

29. Съдът отбелязва на първо място, че допустимостта на доказателствата подлежи на уреждане от националното законодателство. Задачата на Съда не е да се произнесе дали съдилищата правилно са приели като доказателство определени свидетелски показания, а по-скоро да установи дали производството като цяло, включително и начинът на събиране на доказателствата, са били справедливи (виж, наред с много други, решението от 23.04.1997 г. по делото *Ван Мекелен и други срещу Холандия*¹, *Reports of Judgments and Decisions* 1997-III, § 50). Следователно, не е достатъчно страната да се оплаква, че ѝ е бил отказан разпит на определени свидетели; тя трябва също така да обясни защо изслушването на съответните свидетели е било важно, а техните показания трябва да са били необходими за установяване на истината (виж *Енгел и други срещу Холандия*², решение от 8.06.1976 г., А.22, § 91 и *Брикмон срещу Белгия*³, решение от 7.07.1989 г., А.158, § 89). Този принцип важи и когато подсъдимият иска изслушване на тъжителя по дело за клевета.

30-31. Съдът отбелязва, че жалбоподателят е поискал от първоинстанционния съд да приеме две вестникарски статии относно професионалните отношения на г-н Казели с информатора г-н Бускета и да постанови изслушване на г-н Казели. Пред втората инстанция е подновил искането си за разпит на тъжителя и е поискал разпит и на г-н Вертоне и г-н

¹ Van Mechelen and Others v. the Netherlands

² Engel and Others v. the Netherlands

³ Bricmont v. Belgium

Ферара. Поискал е да бъдат приети като доказателства и две новопоявили се статии, цитиращи изявления на г-н Вертоне и г-н Ферара, че г-н Казели “само дете не е станал член на [комунистическата] партия” и че бил “силно политизиран”. С тези доказателства жалбоподателят се е стремил да установи, че политическите убеждения на г-н Казели, приятелството му с политика Виоланте и професионалните му отношения с г-н Бускета са истина. Италианските съдилища обаче са приели, че тези обстоятелства нямат клеветнически характер. От друга страна, клеветническо било изявлението, че тъжителят бил “ръководил разследването срещу Андреоти съгласно грандиозен политически план, замислен от Виоланте”, за завземане на властта с неелекторални средства, като по този начин бил извършил злоупотреба с власт с политически цели. Съдът се съгласява с италианските съдилища, че дори и приемането на двете статии по делото и изслушването на г-н Казели да биха могли да хвърлят светлина върху политическите му убеждения и отношенията му с трети лица, тези действия не биха доказали, че той не е спазил принципите на безпристрастие, независимост и обективност, присъщи на служебните му задължения. В този решаващ аспект жалбоподателят в нито един момент не се е опитал да докаже наличието на поведение, противоречащо на въпросните принципи. Напротив, според неговата теза това били критични оценки, чието доказване не се налагало.

32. Поради това Съдът счита, че оставянето на доказателствените искания на жалбоподателя без уважение не противоречи на чл. 6, тъй като той не е доказал, че статиите и разпитът биха могли да установят твърдяното поведение на г-н Казели. В заключение, не е налице нарушение на чл. 6, т. 1 и т. 3, б. “d” от Конвенцията.⁴

III. Относно твърдяното нарушение на чл. 10 от Конвенцията

33. Жалбоподателят твърди, че свободата му на изразяване е била нарушена както от решенията по същество на италианските съдилища, така и от техните процедурни определения, които му попречили да докаже, че въпросната статия е била упражнение на правото да се отразяват и коментират актуални събития в контекста на свободата на пресата.

34. Относно втория аспект на оплакването, а именно отказа на съдилищата да допуснат исканията от жалбоподателя доказателства, Съдът счита, че по същество то не повдига въпрос, различен от вече разгледания във връзка с чл. 6, т. 1 и т. 3, б. “d”. Затова Съдът ще разгледа само първия аспект, а именно осъждането на жалбоподателя, от гледна точка на материалноправните гаранции по чл. 10.

35. Според правителството, целта на въпросните съдебни решения е била да защитят репутацията на трето лице, а именно прокурора г-н Казели, както и авторитета на съдебната власт, поради което те преследвали легитимни цели по смисъла на втората точка на чл. 10.

37. Според жалбоподателя, един политически активен магистрат неизбежно бива повлиян от убежденията си при изпълнението на своите задължения. Макар да е възможно несъгласие с това мнение, не е справедливо то да се квалифицира като много сериозно обвинение и да се подлага на наказателно преследване, без на обвиняемия да се позволява да представи каквито и да било доказателства.

⁴ Решението е единодушно.

38. Г-н Казели в качеството си на трето участващо в производството лице поддържа, че политическата активност, на която отделението на Съда се позовава в решението си, не е била установена в решенията на националните съдилища. Твърди, че никога не е крил убежденията си, които не трябвало да се бъркат с политическо застъпничество.

“39. Съдът припомня следните основни принципи в тази област:

а) Свободата на словото представлява една от най-важните основи на демократичното общество и едно от главните условия за неговия напредък и за самоизявата на всеки индивид. При условията на т. 2, тя се отнася не само до “информация” или “идеи”, които се приемат благосклонно или като безобидни, или с безразличие, но също и до такива, които засягат, шокират или смушават. Това се изисква от плурализма, толерантността и широкоумието, без които не би имало “демократично общество”. Съгласно чл. 10 тази свобода подлежи на ограничения, които обаче трябва да се тълкуват стриктно, а нуждата от всяко от тях трябва да се установи по убедителен начин (виж, наред с други, [Йерсилд срещу Дания](#)⁵, решение от 23.09.1994 г., А.298, стр. 23, § 31; [Яновски срещу Полша](#) [GC], по. 25716/94, § 30, ECHR 1999-I⁶; [Нилсен и Йонсен срещу Норвегия](#)⁷ [GC], по. 23118/93, § 43, ECHR 1999-VIII и [Фуентес Бобо срещу Испания](#)⁸, по. 39293/98, § 43, 29.02.2000 г., непубликувано).

Пресата играе важна роля в демократичното общество. Въпреки че тя не трябва да преминава определени граници, по-конкретно с оглед на защитата на репутацията и правата на другите или за предотвратяване разкриването на конфиденциална информация, ролята ѝ в крайна сметка е да съобщава – по начин, съвместим с нейните задължения и отговорности – информация и идеи по всякакви въпроси от обществен интерес, включително и във връзка с правосъдието (виж [Де Хаис и Гайселс срещу Белгия](#)⁹, решение от 24.02.1997 г., *Reports* 1997-I, стр. 233-234, § 37). Нещо повече, не само пресата има задачата да съобщава такава информация и идеи, но обществото също така има право да ги узнае. В противен случай пресата не би била в състояние да изпълнява първостепенната си роля на “обществен страж” (виж [Торгейр Торгейрсон срещу Исландия](#)¹⁰, решение от 25.06.1992 г., А.239, стр. 28, § 63 и [Бладет Тромсø и Стенсаас срещу Норвегия](#)¹¹ [GC], по. 21980/93, § 62, ECHR 1999-III). Чл. 10 защитава не само същината на изразените идеи и информация, но също и формата, в която те са предадени (виж [Обершлик срещу Австрия \(№1\)](#)¹², решение от 23.05.1991 г., А.204, стр. 25, § 57). Журналистическата свобода включва също така и възможната употреба на известно преувеличение и дори провокация (виж [Прагер и Обершлик срещу Австрия](#)¹³, решение от 26.04.1995 г., А.313, стр. 19, § 38 и [Тома срещу Люксембург](#)¹⁴, по. 38432/97, §§ 45 и 46, ECHR 2001-III).

б) Прилагателното “необходим” по смисъла на чл. 10, т. 2 предполага съществуването на “належаща обществена нужда”. Договарящите държави имат известна свобода на преценка относно наличието на такава нужда, но тя върви

⁵ Jersild v. Denmark

⁶ Janowski v. Poland, решение на Голямото отделение

⁷ Nilsen and Johnsen v. Norway, решение на Голямото отделение

⁸ Fuentes Bobo v. Spain

⁹ De Haes and Gijssels v. Belgium

¹⁰ Thorgeir Thorgeirson v. Iceland

¹¹ Bladet Tromsø and Stensaas v. Norway, решение на Голямото отделение

¹² Oberschlick v. Austria (no. 1)

¹³ Prager and Oberschlick v. Austria

¹⁴ Thoma v. Luxembourg

ръка за ръка с контрол от страна на европейските институции, обхващащ както законодателството, така и решенията по прилагането му, включително и тези на независимите съдилища. Поради това Съдът е оправомощен да се произнесе окончателно дали “ограничението” е съвместимо със свободата на изразяване, защитена от чл. 10 (виж цитираното решение *Яновски срещу Полша*, § 30).

в) За да упражни това правомощие, Съдът трябва да се произнесе в светлината на случая като цяло, дали твърдяната намеса е “пропорционална на преследваните легитимни цели” и дали основанията, изтъкнати от националните власти в нейно оправдание, са “релевантни и достатъчни” (виж решението от 22.02.1989 г. по делото *Барфод срещу Дания*¹⁵, А.149, стр. 12, § 28 и цитираното *Яновски срещу Полша*, § 30). Целта на Съда е да се увери, че националните власти са приложили стандарти, съответстващи на заложените в чл. 10 принципи, и че са основали решенията си на приемлива преценка на относимите факти (виж цитираните решения *Йерсилд срещу Дания* стр. 24, § 31 и *Фуентес Бобо срещу Испания*, § 44, както и *Де Диего Нафрия срещу Испания*¹⁶, по. 46833/99, § 34, 14 март 2002, непубликувано).

г) Характерът и тежестта на наложеното наказание са фактори, които също трябва да се вземат под внимание при преценката за пропорционалността на намесата (виж например *Джейлан срещу Турция*¹⁷ [GC], по. 23556/94, § 37, ECHR 1999-IV и *Тамер срещу Естония*¹⁸, по. 41205/98, § 69, ECHR 2001-I).”

40. Жалбоподателят е бил осъден за това, че е поставил под съмнение “придържането на г-н Казели към принципа на законността, неговата обективност и независимост”, обвинявайки го, че е нарушил професионалните си задължения и е действал незаконно във връзка с наказателното преследване на г-н Андреоти. За утежняващо обстоятелство е било прието качеството на длъжностно лице на жертвата. Присъдата е била потвърдена от апелативния и от касационния съд.

41. Осъждането безспорно представлява намеса в упражняването на свободата на изразяване на жалбоподателя. Възниква въпросът дали тази намеса е оправдана в светлината на втората точка на чл. 10. Поради това следва да се установи дали намесата е била “предвидена в закона”, дали е преследвала “легитимна цел” по смисъла на тази разпоредба и дали е била “необходима в едно демократично общество”.

42-43. Съдът отбелязва, че компетентните съдилища са основали решенията си на Наказателния кодекс и на Закона за пресата и че мотивите към тези решения показват, че целта им е била легитимна, а именно – защита на репутацията и правата на другите. Съдът обаче трябва да прецени и доколко националните съдилища са упражнили правилно свободата си на преценка, като са осъдили жалбоподателя за клевета.

44-46. Италианските съдилища са приели, че по своето естество статията е явно клеветническа, без опит за предварителна проверка на фактите и с умисъл за подронване репутацията на г-н Казели. Твърденията относно г-н Казели нямали информативна стойност и тяхната истинност не била доказана.

47. Съдът отбелязва, че в случаите, когато даден индивид е бил осъден от националния съд въз основа на самостоятелна преценка на отделните твърдения, съдържащи се в статия, подобна на разглежданата в случая, въпросът за наличието на нарушение на чл. 10 не може да се изключи *a priori*. В случая обаче

¹⁵ Barfod v. Denmark

¹⁶ De Diego Nafria v. Spain

¹⁷ Ceylan v. Turkey, решение на Голямото отделение

¹⁸ Tammer v. Estonia

простата преценка на всяко от твърденията, разгледани от националните съдилища във връзка с обвинението за клевета, би означавала да се изгуби от поглед цялостното съдържание на статията и нейната същина. Г-н Перна не се е ограничил до твърдението, че г-н Казели има или дори е проявил определени политически убеждения и че това дава повод за съмнения относно неговата безпристрастност. От цялата статия е очевидно – както правилно са отбелязали националните органи – че жалбоподателят се е стремил да предаде на обществото следното ясно и недвусмислено послание: че г-н Казели съзнателно е злоупотребил със служебното си положение в подкрепа на стратегията на Италианската комунистическа партия да установи контрол над италианската прокуратура. Жалбоподателят обаче в нито един момент не се е опитал да докаже съществуването на поведението, приписвано на г-н Казели, а напротив, в своята защита е твърдял, че бил изразил критични оценки, чието доказване не се налагало.

48. Предвид гореизложеното Съдът счита, че присъдата на жалбоподателя, включваща глоба в размер на 1.5 млн. италиански лири и обезщетение за вреди и разноски в размер на 60 млн. италиански лири, не е била непропорционална на преследваната легитимна цел и че основанията, изтъкнати от италианските съдилища в оправдание на тези мерки, са относими и достатъчни. Поради това намесата при упражняването на свободата на изразяване на жалбоподателя може основателно да се смята за необходима в едно демократично общество с цел защита на репутацията на другите по смисъла на чл. 10, т. 2 от Конвенцията.

Следователно, не е налице нарушение на чл. 10¹⁹.

¹⁹ Решението е взето с мнозинство от 16 гласа срещу един.